

Foto 1. Deze eik was met 15 jaar en een diameter van 8 cm zeker geen rechte boom. Met 90 jaar en een diameter van 45 cm is de stam nagenoeg recht.

Op weg naar boomsgewijs bosbeheer

Boomsgewijs bosbeheer is een manier van bosbeheer waar maatregelen steeds op de individuele boom gericht zijn. In plaats van vlaktegewijze kap worden individuele bomen geoogst en blijft het kronendak dus grotendeels gesloten. Zo blijft het bosklimaat behouden en kan het bos en de bodem doorontwikkelen zonder steeds opnieuw te hoeven beginnen. In Nederland is een meer boomsgewijs bosbeheer geen gemeengoed, terwijl dit juist kansen biedt voor een rijker bosecosysteem. In ieder bos en op elke groeiplaats zijn aanknopingspunten voor deze werkwijze te vinden.

— Etienne Thomassen (Bosgroep Zuid Nederland) & Wouter Delforterie (Bosgroep Midden Nederland)

> Bij boomsgewijze uitkap wordt niet langer vlaktegewijs gekapt, maar alleen nog op de schaal van een of enkele bomen ingegrepen. Doel is niet om de functievervulling opstandsgewijs te optimaliseren, maar van iedere boom afzonderlijk. Boomsgewijs werken is dus in essentie gewoon een toekomstbomenmethode, maar wel net iets anders dan we gewend zijn. Voor de houtproductiefunctie is het streven om iedere boom te kappen op het moment dat de waarde van de boom maximaal is, of wanneer deze een andere meer waardevolle boom in de weg staat. Een stam die geen meubelhoutkwaliteit kan bereiken, krijgt daarom een lagere doeldiameter dan een boom die dat wel kan (tabel 1). Een toekomstboom wordt niet meer gekapt omdat de buren gemiddeld over de doeldiameter zijn gegroeid, maar omdat die boom zelf op dat moment optimaal vermarkt kan worden. Een vitale boom van topkwaliteit kan jaren wachten op de juiste marktomstandigheden.

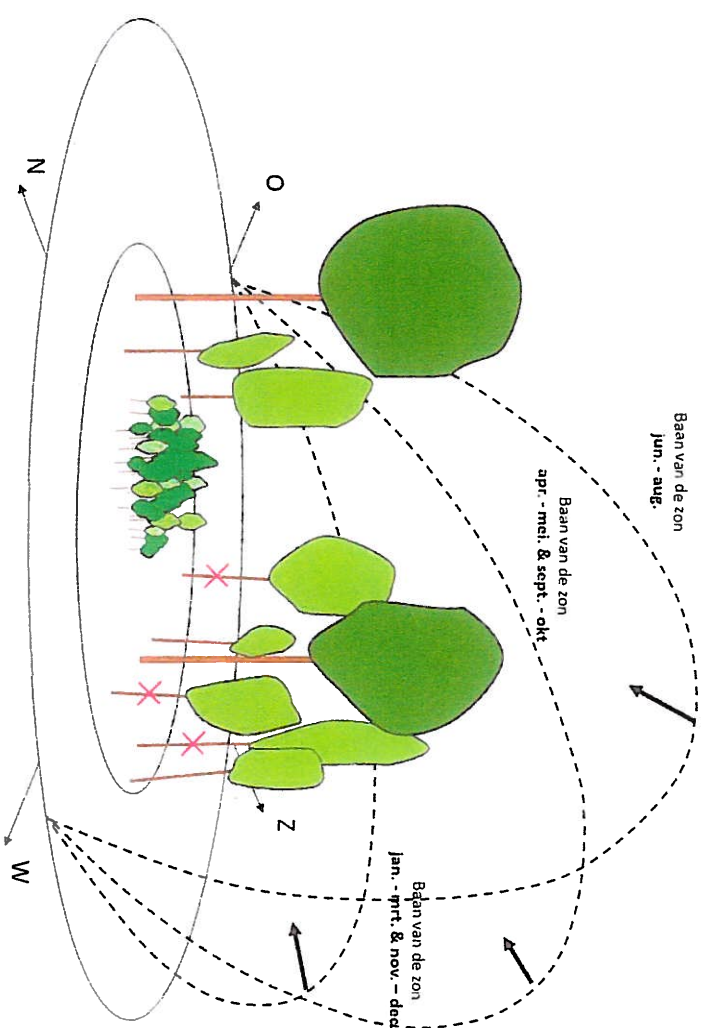
Met deze werkwijze wordt automatisch een omvorming richting structureel uitkapbos met continue kroonbedekking ingezet. Dit werkt positief op de bodemontwikkeling en maakt een

doorontwikkeling van het bosecosysteem voorbij een pionierbos mogelijk. Omdat boomsgewijs gewerkt wordt, kunnen bomen met een andere functievervulling moeiteloos in het systeem worden geïntegreerd. Een habitataboom of belevingsboom kan prima naast een kwaliteitsstam groeien.

De pareltjes in de groene soep

In opstanden met schaduwboomsorten als douglas is een boomsgewijze werkwijze goed voor te stellen. Maar juist ook in oud open groevenbos zijn vaak aanknopingspunten voor een boomsgewijze aanpak te vinden. Vaak wordt de bijroel van deze oude dennen als onvoldoende beoordeeld en terecht een verjongingsnoodzaak gediagnostiseerd. De aanwezige jonge bomen in de struiklaag en tweede boomlaag worden vervolgens gemakkelijk over het hoofd gezien. Terwijl hier regelmatig tien tot twintig jaar oude bomen staan die met enige begeleiding naar de boomlaag door kunnen groeien.

Met de uitvoering van een groepenkap is het ongewis wat er voor de huidige bomen in de plaats komt, terwijl door het selecteren van toekomstbo-



Figuur 1 Door in te grijpen in de tweede boomlaag kan meer licht de bosbodem bereiken. Figuur uit Le Martelage en futaire irrégulière, François Baar. (www. foretwallonne.be/images/stories/AutresDocuments/MartelageFutaireIrrégulière.pdf)

worden met soorten die passen in een donkerder bossysteem en die een positief effect hebben op strooiselkwaliteit of het voedselaanbod in het bos. Denk bijvoorbeeld aan linde en esdoorn maar ook aan struiksoorten als hazelaar.<

ethomassen@bosgroepen.nl
welforterie@bosgroepen.nl

Praktische tips

Boomsgewijze uitkap vereist overzicht. Dunningspaden kunnen behulpzaam zijn bij het gestructureerd werken in een opstand. Een blesser loopt niet 'verloren' in de struiklaag. Zie ook <https://vimeo.com/153746182> voor een instructiefilm over bos-exploitatie met dunningspaden.

Toekomstbomen kunnen op kaart worden vastgelegd met behulp van GPS. Dit helpt bij planning en monitoring in de toekomst. Blijf de aandacht richten op kwaliteit in relatie tot de gewenste functievervulling. Toekomstbomen in de boomlaag die goed functioneren of die in het geval van productiebomen hun optimum nog niet hebben bereikt, blijven toekomstbomen. Waar geen toekomstbomen in de boomlaag zijn, wordt de onderlaag geactiveerd of onderplant. De uitvoering van de dunning vereist een focus op kwaliteit van het werk. Ook onderstandige kwaliteitsbomen moeten gespaard blijven. De praktijk wijst uit dat dit kan.

men in de tweede boomlaag de slagingskans van de verjongingsgreep veel groter is. Deze bomen zijn al een hele tijd aan het groeien en vaak is er keus tussen meerdere boomsoorten. Geld voor bodemverwonding of aanplant kan zo bespaard worden en kan deels geïnvesteerd worden om deze bomen op te snoeien, aangezien deze onder een open bos vaak te takkig zijn opgegroeid. Dankzij snoei zijn veel meer bomen een potentiële kandidaat om in de toekomst waardevol kwaliteitshout te leveren. Alle boomsoorten kunnen zaagsneden van 2 tot 3 centimeter gezond overgroeien. Elk lukt dat ook nog bij zaagsneden van 7 centimeter. Ook hoeft bij loofhout de stam niet over de gehele lengte recht te zijn. Denk hierbij in deurlengtes: een recht stuk van 2-3 meter is lang genoeg. Eiken kunnen veel krommingen zelfs 'overgroeien' (zie foto 1.)

Spelen met licht

Deze benadering, waarbij niet alleen oog is voor de eerste boomlaag, vraagt om actief sturen met

licht in het bos. Ingroeiende eiken staan er bijvoorbeeld om bekend dat ze graag de hemel willen zien. Een kroon die hier boven hangt, moet dus verwijderd worden, ook als er nog ruimte is. Eiken groeien dan beter en rechter. Terwijl de stamkwaliteit van beuk juist profiteert van haltschaduw, omdat beuk dan veel minder zware zijtakken vormt. Beuk profiteert van haltschaduw omdat het hem meestal een concurrentievoordeel oplevert ten opzichte van andere bomen. Bij dit spelen met licht is het belangrijk te realiseren dat in het bos veel licht niet direct van boven komt. Door in te grijpen in de tweede boomlaag kunnen zogenaamde lichtvreters aan de zuidkant van een verjongingslocatie weggenomen worden. Dankzij het extra zonlicht kan een verjongingsgroep dan doorgroeien of kunnen nieuwe bomen kiemen. Op termijn kan zich uit zo'n groepje een nieuwe toekomsboom ontwikkelen (zie figuur 1).

De haltschaduw biedt ook kansen voor planten onder scherm. Hiermee kan de menging verrijkt

Tabel 1. Voorbeeld van doeldiameters naar kwaliteitsklasse in ongelijkvormig hooghout. (Le Martelage en futaire irrégulière, François Baar) (www. foretwallonne.be/images/stories/AutresDocuments/MartelageFutaireIrrégulière.pdf)

Soort	Doeldiameter			
	A (recht en noestvrij)	B (recht en licht betakvt/ weinig noesten)	C (gezond en takkig/ noesten of wat krom)	D (krom, takkig en of rot)
Eik of beuk	75-95	65-75	55-65	
Beuk met verkleuringsrisico	60-75	60	45-55	
Es	55-60	55	45	
Zoete kers	65-70	65	45	
Esdoorn	75	65	45	
Els en berk	50-55	40-45	35-40	
Douglas en lariks	75-95	65	45	